

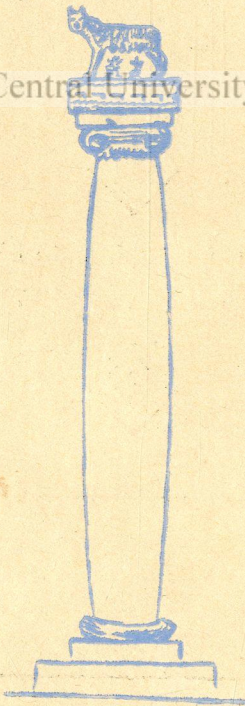
BANATUL

REVISTĂ CULTURALĂ / SOCIALĂ / ECONOMICĂ

Director: A. COTRUȘ.

5 lipsa!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIMIȘOARA
ANUL III / IANUARIE / 1928.

BANATUL

REVISTĂ CULTURALĂ, SOCIALĂ, ECONOMICĂ

CUPRINSUL:

- D. NANU: Regele Ferdinand I.
A. COTRUȘ: Pe-o străveche cronică.
EGUMENUL SĒRAFIM: Un călător turc prin
Banat în veacul al XVII-lea.
D. O. BLIDĂRIU: Pastel nocturn.
N. ROMAN: Versuri pentru Mia.
ROMULUS S. MOLIN: „Cântarea
lui Moisi Nicoară”.
U. TIMOCEANU: Căile ferate în Valea
Timocului.
LUCIAN COSTIN: Studii asupra folclorului
bănănean.
GH. MOLIN: Reșița de astăzi.
ÎNSEMNĂRI.

Regele Ferdinand I.

*C*eea ce este un om, câtă valoare poate avea el pentru semenii săi, o arată numai fapta în care s'a oglindit spontan concepția lui înnăscută față de datorie. Prin ea se identifică omul nevăzut, cu cel văzut. Acolo, în străfundurile misterioase ale ființei omenești, unde nici individul singur nu și-ar putea vedea limpede ce *împliniri pot fi posibile pentru dânsul înainte de a le fi sunat ceasul*, — acolo stă destinul unui om, puterea care pune accentul său ancestral pe ceea ce este scris să fie *da sau nu, la cotitura însemnată a vieții lui*. Acolo se dau luptele și se câștigă întâiu biruințele cuiva, înainte de a se da și a se câștiga în lumea exterioară.

Am putea dar enunța ca o lege a soartei:

Ceea ce poate fi ulterior cineva, răsare primordial ca dintr'o tulpină-mumă, din însemnătatea pe care el o *dă în faptă noțiunii de om*; și stă

în plasma lui aceea ce-i va da distincția, pecetia nobleței sale; și această distincție îl va urmări pe ori ce treaptă l'ar asvârli întâmplarea: fie muncitor manual, fie părinte al destinelor unui neam. Toate darurile din lume nu prețuesc nimic fără ea.

Acela care a lăsat să treacă ceasul datoriei lui, și s'a dus după îndemnurile schimbătoare și pururi nesăturate care-l cheamă la viața ușoară și fără răspundere, acela *și-a dat odată și pentru totdeauna măsura valorii lui ca om*, și vai de cine își pune în gând să se reazime, mai ales în cestiunile mari, pe o asemenea umbră de om. Pentru acei cari o fac ca și pentru alesul lor, s'ar putea zice: *cei ce se aseamănă se adună*.

* * *

Nimeni nu a arătat cu mai multă frumusețe și adevăr, ca acela care a fost marele nostru amic, Robert de Flers, lupta tăcută dar glorioasă care s'a dat în inima marelui rege: clipa când a trebuit să aleagă între îndemnul iubirii lui pentru familia și neamul în care se născuse și îndemnul iubirii lui pentru neamul care-l chemase să-i fie părinte și îndrumător, - a fost o respântie tragică; tragică fiindcă drumul nostru îl lumina steaua unor destine contrarii țării sale de origină; tragedia aceasta intimă sfărâmasă în bună parte inima bătrânului său unchiu, (căci regii sunt și ei oameni) și acum aceeași problemă care nu suferea nici o întârziere se punea cu aceeași neliniște și în inima nepotului: *încotro?* Și și-a răspuns: „acolo unde mă cheamă destinele poporului pe care-l păstoresc, acolo cu ori ce preț și cu ori ce luptă“. El a eșit biruitor din lupta cu sine și eșind, știa că va birui și vremurile fiindcă se biruise pe sine însuși: biruise piedica cea mare care stă de-acurmezișul țelurilor noastre ideale.

„Am stins una câte una toate luminile pomului de crăciun al copilăriei mele, am făcut să tacă toate cântecile care mă fermecase acolo, de parte, în castelul din Pădurea Neagră, și când s'a făcut liniște și întuneric peste glasurile inimei, am văzut răsărind limpede glasul datoriei mele¹⁾“.

Chiar în tinerețea lui mai avusese de susținut o luptă între inimă și datorie. Dar și atunci și-a zis cu melancolia lui Titus din tragedia lui Racine:

Il ne s'agit pas d'aimer hélas! mais de regner... Și fiindcă și-a răspuns inimii lui ca un suveran, soarta i-a hărăzit incununare mai mare de cât aceia la care nădăjduia... Astfel destinul întrece cu darurile lui așteptările noastre, atunci când am înțeles ce-i datorim și i ne supunem fără șovăire.

După ce drapelele oștirii s'au întors învingătoare și țara a început să-și lege una câte una rănile unui lung războiu istovitor, cine avea mai multă autoritate ca El să spue clasei avute a marilor proprietari rurali: primiți sacrificiul unei exproprieri de vremuri grele.

¹⁾ Citația aceasta din memorie, e din articolul lui Robert de Flers.

Infrângeți-vă cum m'am înfrânt și eu pe mine; eroul care v'a scăpat avutul nu trebuie să rămâe un cerșetor ce 'și arată decorațiile pe vestmintele-i rupte, asemeni cerșetorilor de bălcu ce și desvălesc rănile în văzul și mila respingătoare a tuturor. Un piept care a fost scutul vostru, trebuie să fie un piept bine îmbrăcat, un suflet stăpân într'o gospodărie de om liber; numai astfel va aduce un vot luminat în gospodăria cea mare a Statului.

Și clasa noastră avută și cuminte, a proprietarilor, nu a protestat. Așa cum țaranii de la Mărășești s'au desbrăcat în cămăși în fața dușmanului ca să le smulgă mai repede victoria, clasa avută a marilor proprietari s'a desbrăcat și ea ca nici o altă clasă similară din lume, în fața nevoilor grabnice ale vremii. *A votat ea însăși propria ei expropriere.* Este și acesta un eroism despre care nu se prea vorbește dar pe care streinii l'au admirat. Ei știu cât sânge a curs în revoluțiile lor pentru ca să obție ceea ce clasa noastră dirigentă a dat de bună voe la apelul marelui Rege, și al sftenicului său luminat Ion I. C. Brătianu.

În actul acesta al împrumutării populației rurale, pe lângă satisfacția unei justiții sociale, Regele Ferdinand s'a mai arătat și un adânc cunoscător al istoriei țării căci n'a făcut un pas fără să se fi luminat la experiența trecutului. În adevăr, el știa toate inconvenientele ce puteau isvorî dintr'o împrumutare bruscă a unei clase țărănești care nu avea nici experiența plugărească, nici uneltele, nici capitalul necesar pentru ca pământul ce avea să-l ia în posesiune, să poată fi tot atât de roditor cantitativ și calitativ, cât era mai înainte în mâinile și în cultura proprietarilor. Știa că din această cauză, adevăratul stoc metalic de aur care ne garanta moneda și care fusese nu atât tezaurul Băncii Naționale înstrăinat la Moscova cât mai ales lanurile aurii ale mării proprietăți, va scădea uimitor pentru economia țării și în acelaș timp și valoarea de cumpărare a leului. Totuși el știa că pe deasupra rațiunei economice era pentru noi, după războiu, o altă rațiune mai poruncitoare ca micșorarea averii individuale: rațiunea politică a însăși existenței noastre de stat de curând integrat.

În adevăr, Ungaria de azi grație concepției feudale a clasei magnaților ține pururi la proprietatea sacrosanctă, intangibilă a latifundiilor. Așa fiind nu se putea o mai abilă soluție de a face pe nenumarații iobagi unguri și pe celelalte minorități incorporate în statul nostru, să nu mai dorească reanexarea lor la vechea Ungarie și s'a admis pentru tot cuprinsul Țării Românești exproprierea latifundiară. Aplicată pe propria piele a marilor noștri proprietari, nici o jurisdicțiune din lume nu putea crea cuceriiților mai mari drepturi de cât cuceritorilor. Cu chipul acesta, din tot poporul ungar aflător în Ardeal, singurii cari mai optau realmente după vechea Ungarie, nu mai erau de cât o mână de foști *beati possidentes* cari nu numai că nu

mai aveau pe această cestiuune un ideal comun cu masele mari ale ungurilor ardeleni, dar intrau în directă contradicție de interese cu ei.

Improprietărea Regelui Ferdinand era dar piatra de granit prin care se consolida alipirea puternică nu numai a populației românești din Ardeal la trunchiul vechiului regat, dar chiar a maselor minoritare.

De unde a cules Regele Ferdinand această luminoasă și îndrăzneată soluție a actului său politico-social?

Întâiu, din propria sa concepție filosofică a *hierarhiei datoriilor* care cere mai întâi împlinirea celei mai temeinice, fie că e vorba de un individ fie că e vorba de un stat. Am văzut cum și-a aplicat mai întâiu șieși hierarhia datoriilor.

Al doilea, din studiul aprofundat al istoriei țării noastre din care a putut vedea, într'un caz similar, *ce atrage după sine neîmplinirea unui imperativ etic în înjghebările politice.*

El știa că se mai unise odată Ardealul cu țările române prin valoarea militară a celui mai strălucit căpitan dintre voievozii trecutului nostru: Mihai Viteazul ¹⁾. Care a fost cauza pentru care unirea militară n'a putut fi urmată de unirea politică și socială a provinciilor române? Mihai Viteazul era un strateg bun, dar nu era și un strateg politic.

În clipa când el a trecut Munții Carpați, era ca și la 1918 în Ardeal o arzătoare chestiuune agrară. Iobăgia ținea în lanțurile ei de fier, acolo ca și dincoace de Carpați, deopotrivă poporul român și minoritățile de maghiari.

Când s'a auzit de trecerea în Ardeal a lui Mihai care avea și secui în oștile lui, toți ungurii și celelalte minorități subjugate așteptau pe voevodul român ca pe un liberator care va sdrobi lanțurile magnaților. Atunci, cu atât mai mult cuvânt decât azi, nu-i lega vre-o idee de naționalitate sau solidaritate politică pe iobagii unguri de latifundiarilor lor. Atunci deci, cu mai mulți sorți de isbândă decât azi, s'ar fi putut lega de destinele principatelor cis-carpătine, de destinele românilor și minoritarilor transcarpațini, printr'o largă improprietărea agrară.

Măsura aceasta a consolidat totdeauna terenurile cucerite cu locuitorii lor, de soarta cuceritorilor. *A fortiori* într'o integrare de patrie care nu se mai poate denumi o cucerire, măsura era impusă din motive de o natură superioară tacticei politice.

Mihaiu însă, nesimțind surda inimiciție ce există între stratul de jos și de sus al locuitorilor ardeleni, sau cel puțin ne înțelegând câtă utilitate avea pentru el această inimiciție de clasă, a căutat să se pue bine tocmai cu asupritorii poporului ardelean, adică tocmai cu aceia cari-l priveau ca pe un intrus în domeniile lor; și firește aceștia au căutat să se descotorosească

¹⁾ Regele Ferdinand, conferință de Papacostea, Ateneul Popular Alexandru Vlahuță.

de el ca de o primejdie pe care ei o înțelegeau mai bine ca Mihai; - la prima ocazie: asasinatul de la Turda a venit tocmai din partea celor pe care Mihaiu și-i făcuse aliați! Dacă s'ar fi bizuit numai pe clasele asuprite și le-ar fi dat drepturile reale asupra pământului pe care-l munceau, toată clasa latifundiară ar fi fost spulberată, și această justiție a vremii ar fi adus după sine, poate, încă depe atunci, împlinirea visului lui Mihaiu; putea s'o facă sub auspiciile Vienii, unde Curtea imperială îi era amică și îi prețuia marile lui calități militare.

Această greșală istorică a marelui Voevod de a nu-și înfige domnia, acolo unde toți copacii uriași își înfig rădăcinile, - libera legătură a vârfulor cu misterioasa sevă a adâncimilor - o cunoștea Regele Ferdinand care era un pasionat cititor al istoriei critice la toate popoarele și n'a mai voit să mai repete inabilitatea politică a depărtatului său înaintaș.

Înțelepciunea sa venea să rectifice o nedreptate seculară, fiindcă o greșală istorică nu se înlătură niciodată printr'o altă greșală, decât ca să construiască pe germeii distrugerii apropiate.

Adevărata edificare desagregează de la început elementele fatalității, și aceasta nu se poate împlini decât clădind pe dreptate, *singura justificare a înoirilor istorice*. Nu o păziți?

Pierzi chiar titlurile istorice pe cari le-ai avea, prin lipsa de vrednicie.

Sufletul Marelui Rege poate dormi în pace somnul dreptilor, care în lumea drept credincioșilor aparține numai celor cu *misiunea împlinită...* Puținor oameni li-i dat să închidă ochii cu această certitudine! Sprijinit în calea lui de Aceea care pe lângă grația unei Regine îi aducea îndemnul profetic al unei inspirate poete, el a putut găsi puterea de a suporta cupa amărăciunilor pe care toți acei ce trec *ispășiți* dincolo *trebuie s'o bea*, într'un fel sau într'altfel.

Poate că n'ași putea încheia mai bine această scurtă caracterizare a potretului sufletesc al Regelui Ferdinand I, de cât lăsând să se desvălească în propriile-i cuvinte inima *Lui de tată*, duioșia cu care știa să unească cele mai severe îngrijorări de soarta urmașului pe care-l conjura atunci (3 Oct. 1915)¹⁾ să-i continue opera:

„Iubite Carol, Este azi întâia aniversare ce sărbătorești ca Moștenitor al Tronului, căci anul trecut prea era apropiată țărâna ce acoperea rămășițele pământești ale iubitului nostru unchiu pentru a putea petrece cu veselie ziua când ai ajuns la majoritate.

Prea regretatul tău unchiu așteptă ziua aceasta cu nerăbdare și în inima lui părintească el a avut să te întâmpine la începutul vieții tale de bărbat cu cuvinte pline de dragoste și cu sfaturi ce erau să-ți fie neincetat,

1) Cu ocaziunea serbării majoratului fostului prinț Carol.

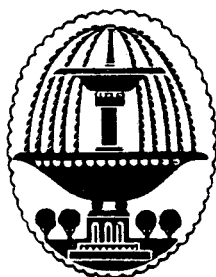
o călăuză. Pentru tine sunt larg deschise porțile unui viitor plin de nădejde, și, să sperăm, și de izbândă. Totuși timpuri grele de furtună au însoțit ajungerea ta la vârsta de azi și în inima ta caldă pentru țară acest an a lăsat impresii adânci și multe învățăminte ai putut trage din uriașa dramă ce se desfășoară împrejurul nostru. Dar cu cât mai întunecat este orizontul, cu atât mai vie trebuie să stea înaintea ochilor tăi măreața figură a Regelui Carol I, care te-a iubit ca pe un fiu, și pilda de abnegațiune ce ne-a lăsat ca o moștenire sfântă, și dacă urmezi maxima lui: „*Nimic pentru mine, totul pentru țară*” și deviza Casei noastre „*Nihil sine Deo*”, nu vei putea pași greșit.

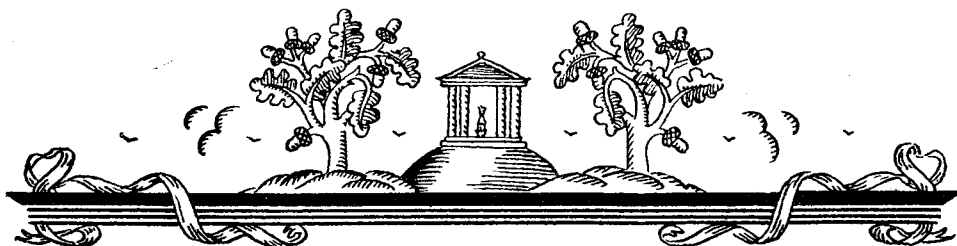
Cu cât cineva este mai sus pus, cu atât mai mult trebuie să caute a merita mărirea la care soarta l'a chemat; numai acela este stimat, care își împlinește credincios datoriile, și de la un prinț care stă aproape de Tron, se cere mai mult decât de la alții. *Nu pot să te sfătuiesc îndestul să-ți împlinești cu sfințenie datoriile tale către Dumnezeu, către țară, și către tine însuși.....* Tu trebuie să fii întâiul ca exactitate, ca râvnă și ca bun exemplu printre camarazii tăi.

Ești iubit de popor, păstrează dragostea ce-ți poartă; *dar în toate acțiunile tale nu uita niciodată că mai lesne se pierde decât se câștigă iubirea și încrederea unui popor*”. Central University Library Cluj

Un inspirat prin care vorbea duhul superior al tuturor celor ce li s-a dat să stăpânească destinul, era Regele Ferdinand. La cartea cuvântărilor lui către noi toți trebuie să venim dese ori să ne adăpăm ca de la o fântână întăritoare, și numai așa marea lui umbră ne va putea fi și de *dincolo*, ocrotitoare.

D. NANU.

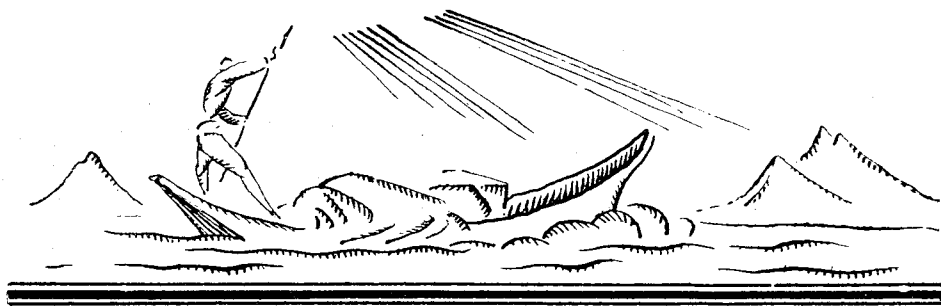

Pe-o străveche cronică

ascult...
prin al veacurilor împietrit tumult
aud ~
multitudinare ropote,
iuți, sălbătice tropote,
dangăte stinse de clopote...
și văd,
pe nesfârșite șesuri, înapoi
prin zăpezi și noroi,
în drum spre Belgrad:
ostași valahi, ca brad lângă brad,
și 'n fruntea lor,
cu 'nfățișare 'mpărătească de biruitor,
în aspre cavalcade, ~
pe Ion Huniade...

ascult...
ascult
stingându-se titanicul tumult
și-ale inimii bătăi se întetesc...
frământarea mea demonică
m 'afundă 'n zările-ți de foc, străveche cronică,
și trăesc și retrăesc,
în risipe
de clipe,
cu toate viforele lui, trecutul românesc...

A. COTRUȘ.

Un călător turc prin Banat în veacul al XVII-lea.

Anul 1526, prin dezastrul de la Mohács, aduce domnia turcească peste o mare parte din Ungaria și Banat, care ține până la 1699. În tot acest timp, stăpânitorii asiatici ai acestor meleaguri, au căutat să schimbe în mare fața pământului cucerit. Și-au ridicat pe străvechile teritorii de așezare daco-romană moschee și geamii, au creat noi cetăți de apărare ori au ridicat pe cele vechi din ruine, pentru nevoile individuale și ale stăpânirii, au pus mari biruri pe locuitori, iar teritoriul mărit l-au împărțit între ienicerii și spahii sultanului, după meritele și vitejiile fiecăruia. Greutățile îndurate de populația românească din Banat erau nespus de mari, contribuții în bani și prestații în natură, apoi munca pe care erau datori să o săvârșească pe moșia spahiului și peste aceste necazuri se adăuga vecinica nesiguranță a zilei de mâine, deoarece între imperiu și creștini, putea să izbucnească oricând un nou războiu, cu teatrul luptelor chiar în Banat, fiindcă această provincie forma cheia pătrunderii spre Ungaria și mai departe spre Viena, a cărei cucerire de mult o visau Sultanii Stambulului. În aceste zile de neconținute lupte și hărțueli, era așa de nesigură viața bieților locuitori din marele șes banatic, încât mulți își căutau refugiu departe spre dealurile și munții Ardealului, unde posibilitatea de a-și mântui zilele, era mult mai mare, deși greutatețile, în aceste locuri lipsite de cereale, erau uneori de neînving.

În vremea când Turcii au pus stăpânire, cu gând de multe veacuri peste Banat, oștile lui Alah împreună cu înalții funcționari ai curții treceau în lung și lat peste aceste locuri, până departe spre Ardeal și Buda, unde era instalat un pașă cu trei tuiuri. Regiunea dintre Belgrad, Arad, Timișoara,

Oradea, iar mai târziu restul Ungariei străbătute în a doua jumătate a sec. XVII de către vestitul călător turc Elvia Celebi care era nu numai un pasionat cercetător de pământuri din marele imperiu, ci tot odată și un observator plin de grije al oamenilor și lucrurilor pe care le întâlnea în calea lui. Elvia Celebi s'a născut în Constantinopol prin anii 1611. Tinerețea și-a petrecut-o în capitala imperiului, unde avea atâtea ocazii să-și desăvârșească înclinările pronunțate către istorie, geografie, științele naturale și limbi. Soldații și funcționarii imperiului, cari străbăteau Asia, nordul Africei, peninsula Balcanică, țările românești și Ungaria, îi puteau forma o nesfârșită serie de cunoștințe și date, asupra acestor pământuri. Astfel, îl vedem studiind mai multe limbi și ajungând mai târziu să vorbească pe lângă limba turcească, pe cea arabă și persană, apoi greaca și latina, iar către sfârșitul vieții sale, după propria-i mărturisire, să cunoască aproape o sută de limbi. Fiind un bărbat de o rară inteligență, datorit de Alah și cu o pronunțată frumusețe trupească, i-a fost destul de ușor să intre în grația Sultanului, care-l primește la 1631 la curte ca aprod. Dela această dată încep călătoriile lui, întâiu, mai mici în jurul Constantinopolului, iar la 1635 pleacă împreună cu Sultanul Murad IV în expediția din Persia. După reîntoarcere, petrece puțin în capitală, tot restul anilor vieții, întreprinzând o mulțime de călătorii, notând mai târziu în descrierile lui tot ceiace i-a părut interesant și demn de reținut din observațiile făcute asupra locurilor străbătute. Timpul petrecut la curtea sultanului l-a folosit creindu-și o mulțime de legături cu înalții funcționari și ofițerii superiori cu care împreună va lua parte la toate luptele purtate de Turci cu neamurile creștine dela hotarele imperiului. Așa călătorește el în Anatolia, Siria, Mesopotamia, Persia, Arabia, peninsula Balcanică, Crimeia, iar între anii 1660-64, în Ungaria și Ardeal. La 1664 a fost atașat misiunii militare turcești trimisă la Viena, de unde, după puțin timp, din încredințarea sultanului, prevăzut cu scrisori diplomatice, pleacă în Germania, Olanda, Suedia, Polonia, Rusia, apoi peste peninsula Crimeea se întoarce în capitală. Țările și locurile străbătute, le-a descris Elvia Celebi în 10 volume de manuscrise, nespuse de prețioase, deoarece călătorul nu se mulțumește numai cu simple înșirări de țări și orașe, ci caută să adune date istorice și statistice, legende și tradiții asupra locurilor și oamenilor.

La 1660, turcii, în urma multor lupte, reușesc să cucerească Oradea-Mare, care aparținea Ardealului, și o transformă în capitala unui pașalâc. Elvia Celebi folosește acest prilej pentru a veni în Ungaria și Ardeal, de unde pleacă în Polonia, apoi în tovărășia hanului tătăresc ajunse în Crimeea. În acest drum prin Ungaria, străbate Banatul, trecând Dunărea din Belgradul Serbiei, vizitează orașele: Panciova, Deta, Timișoara, Făget, Falnic, Fenlac, Arad, Lipova, Radna, Odvoș, Vărădia, Ilia, Deva, Soimuș, Siria și Ineu. Fiind toate aceste cetăți și orașe sub stăpânirea turcească, i-a fost ușor călătorului să le cunoască amănunțit, și să ne dea o descriere exactă despre tot ceiace a întâlnit în drumul lui.

I.

Felul așezărilor omenești din Banat, sate, orașe și cetăți, până pe la începutul veacului al XVIII-lea, când se retrag de aici, cei din urmă apă-

rători ai semilunei, erau cu totul deosibite de cele de azi. Satele erau rare, cu case ridicate din pământ și lemn, abia, cu câte o singură stradă. Trestia, stuful și paele erau întrebuințate la acoperitul clădirilor și încălzitul cup-toarelor din pricina lipsei de lemne. Populația provinciei era rară, ocupându-se cu agricultura, păstoritul, grădinăritul, pescuitul, fiindcă aproape toată suprafața actuală a Banatului era plină de bălți, mlaștini și brațe moarte de ape, râurile nefiind canalizate.

Majoritatea locuitorilor erau Români, apoi puțini Sârbi așezați în colțul sud-vestic al Banatului, mai ales pe la sfârșitul veacului al XVII-lea și mai puțini Unguri, așezați în centrele cu populație mai numeroasă. Orașele, în raport cu cele de azi, ocupau suprafețe reduse, având abia câteva clădiri publice mai mari, restul fiind format din case modeste, aproape ca și cele din sate. Vara vânturile ridicau nori de praf, iar în timpul ploios drumurile chiar și în mijlocul orașelor se desfundeau devenind aproape impracticabile. Pavajul rar al orașelor era făcut din scânduri ori lemne nefasonate, din pricina lipsei de piatră și a transportului ei anevoios. Cetățile erau de cele mai multe ori, mici întărituri de pământ și lemn, inconjurate de șanțuri în cari după împrejurări se lăsa apa vreunui râu din apropiere, și tocmai că erau construite din un material așa de puțin solid, repede se dărâmau după ce nu mai locuia armată în ele. Timișoara a fost ocupată de Turci, ca de altfel întreg Banatul, încă dela 1552, însă Elvia Celebi o cercetează abia la 1600. Călătorul pleacă din Belgrad, trece Dunărea și ajunge la Panciova, despre care dă următoarele amănunte: „Cetatea e așezată la confluența Savei în Dunăre în un ținut plin de bălți și smârcuri. Târgușorul era mic, cu locuitori puțini, dar avea o cetate mică cu întărituri din lemn. Paza cetății e încredințată unui căpitan ajutat de 50 oameni“. În toate orașele cari dispuneau de o întăritură cât de mică, Turcii din considerații militare, căutau să se așeze acolo, și numai mai târziu se coborau în oraș între locuitorii creștini. Așa și în cetatea mică a Panciovei și-au ridicat „un depozit militar, o geamie, un restaurant, - mai mult un fel de cârciumă - așa un mic bazar“. După prescripțiile religioase ale islamului Turcii fiind datorți să facă diferite spălături și băi cât de des, căutau ori unde se așezau să-și facă și câte o instalație de bae, fie cât de modestă. Faptul acesta nu scapă din vedere călătorului, care notează că Panciova „e lipsită de bae“. Casele sunt aproape toate acoperite cu trestie și papură, aflate destul de ușor în bălțile șesului. Dă apoi câteva informații asupra râului Timișului, care isvorăște din munții Ardealului, trecând pe lângă cetățile: Sebeș, Lugoj, Făget, Șoimuș inconjoară șanțurile cetății Timișoara, iar aproape de Panciova se varsă în Dunăre, „Timișul e o apă mică și mlaștinoasă, până aproape de Timișoara“.

Călătorul apucă din Panciova spre mieznoapte, și ajunge la localitatea Zedes pe care o pomeneste în câteva rânduri și din care azi n'a mai rămas nici o urmă. În drum spre Timișoara l'a impresionat netezimea șesului, unde „nu se află nici măcar o petricică de mărimea bobului de grâu, în schimb iarba e așa de bogată încât călărețul se pierde în ea“. Cultura pământului se făcea, în acest timp pe o suprafață redusă, tocmai din pricina ocupației turcești, fiindcă armatele erau totdeauna în spatele populației, luându-și toate roadele țării. Elvia Celebi ajunge la Denta, care

aparține pașalâcului de Timișoara. Are o mică cetate „așezată pe malul Timișului cu întărituri în patru colțuri. Paza cetății o face un căpitan, cu 50 de soldați. Are (cetatea) un depozit militar, o geamie, un restaurant și câteva prăvălii mărunte“. Populația civilă se ocupa cu cultura legumelor, „fiindcă în cetate sunt multe grădini roditoare“. Din Denta pleacă la Timișoara unde călătorul stă mai multă vreme și pe care o descrie amănunțit.

Celebi face un scurt istoric al cetății până în timpul cuceririi ei de către Turci, cari au ocupat-o dela „vrednicul de iad“ principe al Ardealului. În urma conflictului ivit între principele Ardealului și Împăratul Austriei, armatele imperiale, în drumul spre Transilvania, cuceresc Timișoara, „după 7 luni de asediu, neincetat“, rămânând conducător al cetății căpitanul Losoncy cu 20.000 soldați germani. Dela imperiali a fost ocupată cetatea de către Turci, cari își încep cuceririle cu Belgradul, apoi rând pe rând ajung stăpâni peste cetățile și orașele Banatului. Turcii trec Dunărea, ocupă localitatea Titel, ajung apoi la Becicherec, pe care-l cuceresc și ai cărui locuitori sunt cruțați de măcel, „fiindcă s'au supus stăpânirii turcești, au aflat îndurare“. Orașul cucerit a fost întărit cu o puternică pază turcească, apoi oștile au apucat drumul spre cetățile Falnic și Cenad, pe cari după o scurtă rezistență le cuceresc, fiindcă aveau întărituri slabe făcute din pământ și lemn. Turcii ajung la Lipova pe care o apărau cu prețul vieții lor oamenii, fiindcă ea forma poarta de fier a Ardealului, căci cine reușea să pătrundă în șes pe valea Mureșului, ușor putea pune stăpânire pe capitala principilor, Alba-Iulia. După „lupte grele“, cetatea e cucerită, Turcii lasă aici pe Ulama pașa în funcțiunea de căpitan al cetății, apoi armata pleacă spre Timișoara, singurul punct însemnat strategic care rămăsese neocupat. Cetatea era bine întărită și apărată cu multă vitejie de către creștini, așa că Turcii după cele dintâu lupte s'au văzut nevoiți să renunțe la cucerirea ei. Deși Turcilor le-a reușit să pătrundă prin câteva locuri în șanțurile de apărare „din voința lui Dumnezeu înainte de ocuparea cetății s'a așezat o iarnă cumplită și fiind ploii foarte mari, șanțurile s'au umplut întru atâta cu apă, încât ienicerilor le era cu neputință să mai rămână acolo. Așa au fost nevoiți soldații să părăsească șanțurile lăsându-și acolo toate armele de luptă“. Incercările de cucerire fiind impeditate de venirea iernii și de vitejia soldaților creștini, comandanții armatelor au comunicat faptul Constantinopolului, de unde nu peste mult sosește înalta poruncă, ca toate oștile să părăsească cetatea refugiindu-se în Belgrad pentru a ierna acolo.

Peste iarnă, grosul armatei turcești fiind în Belgrad, creștinii au căutat să reocupe cetățile cucerite în vară de Musulmani, între care cea dintâu era Lipova. Luptele date pentru recăștigarea ei au fost „înfiorătoare; în ele își află pieirea însuși Ulama pașa, care, asediat, moare moarte de erou“. Bathory, noul stăpân creștin al cetății exclamă triumfător: „Lipova din nou a ajuns în mâna mea“. Armatele creștine se coboară în jos pe apa Mureșului până la cetatea Cenadului, unde se întâlnesc cu Ali, pașa de Buda, a cărui oștire e cumplit bătută. Între timp, Lipova, prin trădare ajunge în mâna Turcilor, „iar cheia ei e trimisă înaltei porți“, pentru care faptă, trădătorul a fost cinstit cu multe daruri de către Padișah“.

Sultanul, apoi dă poruncă, „ca Timișoara să fie ocupată“, și în fruntea armatei gata de luptă e pus pașa Mehmet, vizirul pregătirilor de războiu

terminate, „Mehmet paşa a plecat cu oastea aşezându-şi corturile în Belgrad“, de unde după un scurt popas“ a trecut Dunărea în luna lui Ramazan ziua a 5-a (1552) s'a îndreptat spre Timişoara“, căreia nemişându-i timp de pregătire şi apărare, a bombardat-o cu 16 tunuri din 7 părţi, făcându-i într'o singură zi 7 spărturi în ziduri“. Cei asediaţi erau hotărâţi să reziste până la cel din urmă om, furiei năvălitorilor. Pentru a-i constrânge pe creştini la capitulare, Turcii au barat râul Timişului, care intra în şanţuri şi alimenta cetatea cu apă, aşa că cei dinăuntru au rămas cu totul însătoşaţi. În cetate se afla „blestematul de Losoncy“ cu o garnizoană de 3000 soldaţi germani, poloni şi unguri, gata să-şi dea şi viaţa pentru apărarea fortăreţei. Năvălitorii erau însă mult mai numeroşi, se puteau alimenta uşor cu muniţii şi alimente, aşa că nu peste mult timp, „au reuşit vitejii soldaţi ai islamului să pătrundă în cetate prin spărturile făcute în zidurile de întăritură“. Luptele ce se dau pept la pept au fost din cele mai grele, zilnic rămânând morţi câte 100-150 de soldaţi. Turcii reuşesc în urmă să pătrundă în cetate, în drum însă, „calul serdarului Ahmet paşa a fost omorât, dar paşa îndată s'a urcat pe alt cal, aşa de repede, încât n'a rămas inapoia celor ce năvăliau“. Turcii pătrund în cetate, iar creştinii se refugiază în fortăreaţa ei, căci Timişoara pe lângă cetatea întărită mai avea o mică citadelă, loc de ultim refugiu al apărătorilor. Turcii jefuesc şi dau foc, pătrund prin casele creştinilor şi-iucid pe cei aflaţi acolo, apoi cuceresc şi fortăreaţa internă de unde creştinii sunt scoşi şi cei mai mulţi, „treceţi prin ascuţişul săbiei“, măcelăriţi şi omorâţi. Aşa ajunge după mari lupte şi suferinţe, capitala Banatului în mâna Turcilor. Toate aceste date istorice, cu privire la cucerirea Banatului şi a cetăţilor lui, Elvia Celebi le-a aflat dela „fericitul meu părinte, fiindcă în aceste lupte a luat parte şi mult fericitul meu tată“, care i-a împărtaşit toate faptele cu atâta credinţă şi dragoste fiului său.

II.

Odată Banatul cucerit, a fost transformat în pašalâc turcesc, punându-i-se în frunte un paşe cu reşedinţa în Timişoara, care purta „două şi trei tuiuri“ drept semn distinctiv a funcţiunii lui. La 1660, când ajunge Elvia Celebi în Timişoara, ea era aproape de o jumătate de veac în mâna Turcilor, aşa că a putut să stea mai multă vreme aici şi să cerceteze cu deamănuntul oraşul întreg şi împrejurimile. În cetate se aflau cei mai înalţi funcţionari turci, având încă proprietăţi imobile în 11 localităţi, afară de cari mai avea venituri din vama târgului, din biruri, precum şi din altfel de dări, încât cu sufletul împăcat se poate spune, „că mai câştiga anual încă 87000 piastri“. Călătorul dă câteva date asupra atribuţiilor paşei şi în legătură cu ele notează şi întinderea pašalâcului, care era împărţit în următoarele sandjacuri: Lipova Cenad, Ghiula, Moldova şi Orşova, iar mai târziu i se alătură şi noile sandjacuri de Ineu, Sebeş şi Lugoj.

Urmează apoi o înşiruire a funcţionarilor mai însemnaţi, militari şi civili. Cetatea avea o garnizoană cam de 7800 oameni ofiţeri şi trupă, fiind salarizaţi de Inalta Poartă în bani şi în natură. Pe lângă autorităţile militare în capitala pašalâcului, Elvia Celebi întâlneşte o serie de funcţionari civili, incredinţaţi cu administrarea provinciei. Intre ei, locul cel mai de frunte îl

ocupa „Sehazine defter dar“, revizorul de compturi împărătesc, apoi, „def-tercktkhudar“, locțiitorul revizorului, „timar defter dar“ și „ceauș ketkudo“ oficiul de agentură al ceaușilor, „ceaușemini“ controlori „defter emini“ re-vizori de control și „cebir emini“ încasatorul de vamă al orașului.

Kazine defter dar, avea un venit anual de 110000 asprii, iar ceilalți slujbași cam 6488 asprii, fiecare având posibilitatea să-și creeze o serie de alte venituri secundare. Tot în capítala pašalâcului mai erau și înalții slu-jitori și împărțitori de dreptate formând cu toții un întreg tribunal. Preșe-dintele tribunalului „Hakim serija“ avea un venit anual de 5000 asprii, iar leafa celorlalți slujbași ai tribunalului era în funcțiune de gradul fiecăruia. Marea însemnătate pe care i-au dat-o Turcii orașului Timișoara se vede limpede din cuvintele lui Elvia Celebi referitoare la armată, care „o tot ducea gata de luptă ziua, noaptea“ ca să nu poată fi surprinsă vreodată, de dușmani, nepregătită, fiecare soldat după gradul ce-l deținea primea o leafă anuală în bani, pe lângă care mai avea și alte venituri. Călătorul notează faptul, foarte important, că afară de militari și funcționarii turci, se mai aflau în cetate 36 mii de creștini, cari sunt supuși la un nesfârșit șir de biruri și dări, contribuții în natură și alimentarea armatei, așa că aproape toată întreținerea armatei și a funcționarilor cădea în sarcina bieților creștini.

III.

Călătorul venit din spre Peninsula Balcanică unde a întâlnit în drumul lui munți semeți, cu piscuri înalte, învăluite în pânza purtătoare de ploae a norilor, ori sărutate de razele limpezi ale soarelui, a fost impresionat atât de netezimea șesului din jurul cetății, cât și de bogăția plântelor și cerealelor ce se produceau aici. „Frumusețea acestei cetăți stă în faptul că-i așezată pe un șes plin de verdeață și foarte roditor, cu grădini și cereale bogate și peste suprafața acestor pământuri netede, fără nici o ridicătură, nu se'ntâl-nește nici cea mai mică pietricică.“ Prin cetate curge râul Timișului „cu apă bună de băut“. Cetatea e așezată „între mlaștinile Timișului, asemeni unei broaște țestoase care ar sta în apă. Cele patru picioare sunt cele patru bastioane ale cetății, fortăreața internă e capul broaștei, iar restul cetății seamănă cu trupul“, întreaga cetate având o formă cinci-unghiulară.

Așezarea cetății lămurește și pricina întrebuițării numai a lemnului și pământului la întăriturile ei, căci „nu are nici cărămidă nici piatră, ci toate întăriturile îi sunt făcute din pământ și lemn“. Deși acest material era foarte puțin rezistent intemperțiilor, și dintelui vremii, totuș a fost minunat de bine întrebuițat „de către un priceput maestru arhitect“. Întăriturile de pământ au fost încercuite de scânduri obduse cu gips și colorate în alb, iar de jur împrejurul lor a fost plantată viță sălbatică. În interior întăriturile erau susținute de către două scânduri de stâlpi pu ernici, iar umplutura dintre ei era făcută din: ciment, var și gips. Prin acest mijloc ingenios zidu-rile puteau rezista „ghiulelelor, cari chiar în cazul când pătrund prin ele“ nu pot face mari stricăciuni, și „omul nu trebuie să se teamă de exploziile lor“. Călătorul dă o serie de lămuriri asupra întrebuițării acestui material la fortificarea cetății. Pricina e lipsa pietrii, apoi marea depărtare și enorma greutate a transportului din regiunile muntoase până aici. „Lemnele aflătoare în zid sunt scutite de incendiu, care ar putea izbucni cu ocazia luptelor,

din cauza multor bălți și smârcuri din apropiere, cari fac posibilă o repede localizare a focului“. Bălțile și mlaștinile de altfel mai au un alt avantajiu, fac aproape imposibilă pătrunderea năvălitorilor în șanțurile de apărare.

Deși aproape toate întăriturile cetății sunt făcute din lemn, totuși ele sunt foarte trainice, iar în cazul când în unele părți s'ar putrezi, comandamentul cetății s'a îngrijit ca stâlpii să fie cercetați cât de des, iar „după 40 ani să fie scoși și înlocuiți cu alții noi“. Cu această operație de înlocuire a lemnelor deteriorate și întărirea fortificațiilor „sunt însărcinate 70 de sate“, ai căror locuitori transportau aci materialul lemnos din regiunile șesului, făcând sub supravegherea Turcilor și reparațiile necesare. Pe lângă șanțuri și întărituri, cetatea dispune de un bogat material de luptă, armament și muniție, așa că e de „necuprins“.

Întăriturile cetății sunt cercetate amănunțit de călător, care le-a aflat lățimea, pe unele locuri „de 50 de picioare, iar pe altele de 60“ încât pe deasupra lor se pot plimba în dragă voe călăreții. Fortificațiile sunt în partea externă înconjurată cu șanțuri adânci având deasupra lor patru bastioane și în trei locuri camere de observație. Turcii au pus o deosebită grijă în felul cum au organizat paza cetății, care e supravegheată ziua, noaptea de către ofițeri și soldați, împărțiți în mai multe echipe, așa ca să nu poată fi surprinși fără de veste, de către dușmani. În fiecare noapte, dintre cei 24 aga aflători în cetate, 12 veghiază umblând de jur împrejur „și până când va voi Alah va rămânea vechia noastră datină“, de pază și apărare. Paza de noapte e făcută în modul următor „după ce fiecare aga cu soldații lui înconjură cetatea în un ceas de vreme, ceaușul soldațiilor strigă: o pază de noapte, după care ei se culcă, apoi un alt aga se scoală cu soldații lui și înconjură cetatea“. Această pază severă se face „iarna, vara - de seară până dimineață, - rând pe rând, deși în alte cetăți nu e obiceiul acesta. Chiar și în zilele cu soare fac de pază, iar unii pleacă departe și supravegheză șesul întins din jurul cetății“.

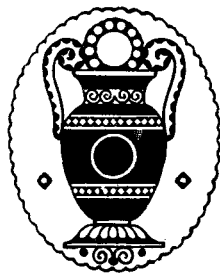
Turcii, în timpul când se afla aci Elvia Celebi, au îngrădît în cetate 200 de tunuri, un bogat material de luptă, muniții din belșug și hrană pentru toată oastea pe mai multă vreme, numărul și cantitatea cărora „numai Dumnezeu le știe!“. Cetatea are cinci porți, lucrute parte din lemn, parte din fier, cu boltituri largi de zid. Pentru a putea închide ermetic intrarea în cetate, porțile sunt provăzute, peste șanțurile din fața lor cu poduri mobile, cari se ridică în sus cu ajutorul unor scripeți în fiecare seară. Porțile poartă diferite numiri; cea dintâi „a lui Arab“ cu deschiderea înspre sud „e grea și mare“. A doua poartă tot cu acelaș nume, se deschide înspre răsărit având o mică clădire, un fel de turn de observație, cu o înălțime destul de considerabilă, în care sta totdeauna un număr de ieniceri. A treia poartă e așa numită a cocoșului, cu deschidere în spre miază-noapte, având deasupra ei ridicată o clădire mai mare, cu vedere în toate părțile. Intreaga clădire e din lemn lucrată cu multă artă „încât fiecare călător care intră sau iese din cetate, stă și o privește“ plin de admirație. Pentru măsurarea vremii, Turcii aproape de această poartă, au clădit un turn prevăzut cu un ceasornic, deasupra turnului au „așezat un cocoș de tinichea pe care vântul de câte ori suflă îl pune în mișcare, în toate direcțiile“. Celelalte două porți din urmă au numirea de „Vizi și Porti“, fiind lucrute mai simplu, cu mai puțină

artă. Porțile sunt duble iar locul dintre ele „e plin de tot felul de arme, iar păzitorii lor ziua noaptea stau înarmați“. Porțile se închid în fiecare seară, iar cheile pentru mai multă siguranță sunt încredințate agăi ienicerilor, care nu le dă nimănuia peste noapte, nici „chiar dacă pașa le-ar vrea“.

Interiorul cetății e împărțit în patru părți, dintre cari cea mai populată e partea cuprinsă între porțile: Arab, a Cocoșului și Porții unde sunt clădite vreo 1200 de case „unele mai înalte altele mai scunde, acoperite mai ales cu șindrilă, cu urloaie joase zidite într’o formă specială. Cele mai multe n’au grădini“, ceiace arată că în acest cartier, pe-o mică suprafață, îndesându-se populația și-a ridicat an de an tot mai multe clădiri.

Porunca lui Mahomed, dată urmașilor lui de a se închina zilnic de mai multe ori lui Alah, cu fața întoarsă spre orașul sfânt, i-a îndemnat pe Turci, ca ori unde își întindeau stăpânirea, cea dintâi grijă să le fie, ridicarea unui cât de modest lăcaș de rugăciune. În Timișoara notează Elvia Celebi, se aflau în vremea lui patru geamii de diferite mărimi, iar pe lângă ele s’au mai ridicat alte patru case de rugăciuni mai mici. Tinerile odrasle născute pe pământul Banatului, erau inițiate în tainele religiei lui Alah, apoi bine împărțeau cele dintâi noțiuni de scris și citit, în șapte școli clădite în cetate. Călătorii veniți cu diferite afaceri, sau negustori veniți din întinsul imperiului, cu mărfurile lor aici, găzduiau în trei restaurante, iar pentru igiena populației și prescripțiile religioase, s’au ridicat în Timișoara patru clădiri mari de băi. Comerțul înflorea pe o scară întinsă, iar populația creștină și musulmană avea peste 400 de prăvălii. Străzile, în lipsă de piatră, erau pavate cu scânduri. Călătorul notează că nu erau fântâni, apa de băut pentru oameni și animale, era adusă din Timiș, care pătrundea în cetate prin un canal pe două locuri.

EGUMENUL SERAFIM

Poeți bănățeni.

Pastel nocturn.

*Un cântec, poartă noaptea, prin abis,
In sania uitărilor profunde
Și 'n fum de smirnă mersul își ascunde
Alunecând pe melodii de vis...*

*In urmă-i lasă mir de trandafir...
Ișoarele o tremură 'n oglindă...
A speriat hălăbii... și colindă
In sbor de pași ușori prin cimitir.*

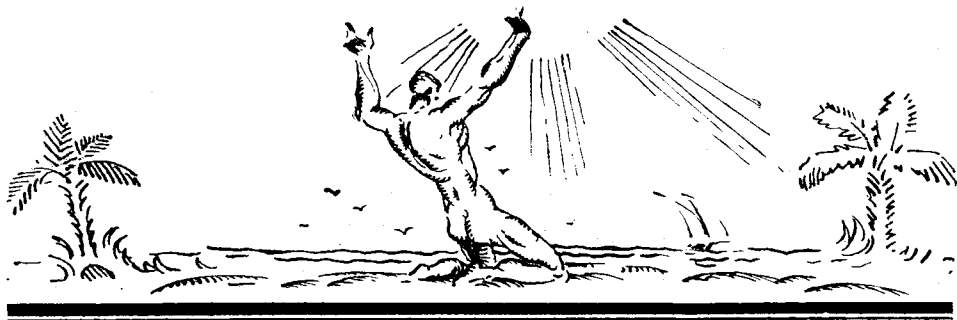
*Tăcerea urcă din adânc... Din cer
Coboară lenes liniștea... Cuminte
A 'nvăluit uitatele morminte,
Cu aripi de 'ntuneric și mister...*

*Vedenii albe par'c'au răsărit,
Din lepezile grele și tăcute...
Un freamăt umple aerul, și mute
Coroanele de crengi au tresărit...*

*...Dar luna suie 'n spumă de scântei;
Dorm gropile pustii și luminate!
Iar crucile, cu umbra 'mbrățișate,
Privesc, hipnotizate, 'n ochii ei.*

*Și cum le bate luna 'n față, cresc,
In basmul de lumină 'ncremenite,
Ca tot atâtea suflete 'mpietrite,
Și brațele, cu brațe, se 'nfrățesc...*

D. O. BLIDARIU.

Versuri pentru Mia

*Femea bună, femea mică,
Cine ți-a dat frumuseța, să mă farmeci
Cu voioșia ta isteasă de piscică?*

*Vezi, la noi trist a fost până azi;
Trist cerul, rece aerul de brazi
Și tristă ne-a fost casa cu tot în preajma ei.
Și la noi sunt frumoase femei,
Dar nu ca tine, nu cu atât suflet cald,
Nu cu buze roșii, nici cu ochi de pur smarald
Strălucitori de viață și de orere!*

*Sunt bolnav. Sunt bolnav de tăcere!
Iar viața ca 'n povești de bogată, ce 'n preajma ta o duc,
Bună și mică femeie, mă face năuc
Și plâng în fericire bucuroasă
Și râd în tristețe dutoasă,
Că te am, cum îmi am sufletul nătâng, -
Că te fericesc, și 'n brațe te strâng.*

*Cu tine s'a coborât, în casa noastră,
Atâta fericită și senină vică,
Femea bună, frumoasă și mică!*

NICOLAI ROMAN.

S. H. S.

„Cântarea lui Moisi Nicoară“

Academia Română tipărește o bogată biografie a lui Gheorghe Lazăr. Este opera d. G. Bogdan-Duică, profesorul erudit de la Universitatea din Cluj. Din această carte, izvor plin, văd că 16 învățați au cercetat viața și opera lui Gheorghe Lazăr. Dacă toată „Tara“ de ieri trebuie să-și aibe „Cultul lui Lazăr“, ~ cât nu păcătuim noi bănățenii și crișenii cărturari că am dat uitării pe contemporanii bănățeni și crișeni ai lui G. Lazăr; pe cei patru luptători pentru scuturarea jugului sârbesc și despărțirea noastră de biserica dușmană de la Carloviț.

„Poporul Român se afla pe la 1800, într'o stare de semibarbarie“, ~ zice academicianul Bogdan-Duică. ~ Cu toate astea acel popor, atunci sau cu zece ani mai târziu, n'a uitat să transmită din genunche în genunche de om, generației de azi, pătimirea tovarășului celor trei bănățeni: Dimitrie Țichindeal, Pavel Iorgovici și Const. Diaconarici-Loga, a crișanului *Moisi Nicoară*. Moisi și nu Moise. În Banat atât în cântarea publicată aici, cât și în cele trei documente-țirculare de la 1817-1818-1819, date de vlădicia de la Vârșeț numele de botez a lui Nicoară e scris Moisi.

Se știe că în 1815, o delegație a românilor din Banat și Crișana, condusă de Moisi Nicoară, cer Curții de la Viena despărțirea de Sârbi și așezarea unui Episcop român la Arad. Mitropolitul Șt. Stratimirovici de la sârbi și episcopul român din Ardeal V. Moga înlătură de la acest scaun de Vlădică pe G. Lazăr¹⁾, care se pare că n'a fost străin de mișcarea românilor bănățeni și crișeni, căci știut este că el a trecut la Carlovet prin Arad și Timișoara²⁾, iar această acțiune îi aduce lui Moisi Nicoară patru ani de robie și o afurisire din partea episcopului sârb din Vârșeț.

Aproape cu o sută de ani mai târziu poporul nostru ieșit din „semi-

1) Bogdan-Duică, *G. Lazăr* pag. 46.

2) D-1 I. Tuducescu crede că cercetarea corespondenței lui Moisi Nicoară ar dovedi că Lazăr a luat chiar parte la lupta Românilor pentru acea episcopie. Bogdan Duică p. 46.

barbarie" cântă într'o doină robia lui „*popa Lucaciu*". Vom vedea cum a știut atunci nația să cânte pățaniile „deputirtului norodului românesc și creștinței cei neunite grecești" Moisi Nicoară³⁾):

„Mergie, mergie, cine mergie,
Mergie Nicoară Moisi,
C'o scăpat dela robia,
De lanțuri împovărate
Asuprit, fără dreptate.

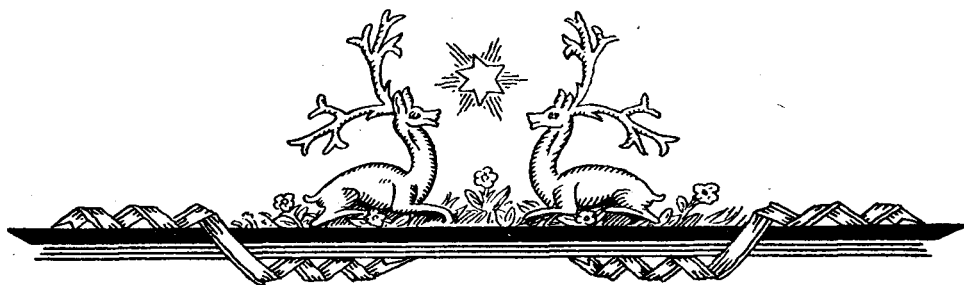
Deputirtul Românilor.
Să iasă din sinul lor.
Pre carele să-l jeliască
Toată limba rumâniască.
Impărătesc pas să ceară,
Să scape din a lui țară;
Să scape de năcazuri mari,
Pornite de la dușmani
Pentru neamul său iubit,
La temnițe osindit
Patru ani și jumătate
Pentru vorbe de dreptate.
Lui Hristos asemănare
La robie, la închisoare.
Hristos pentru lumea toată
Pătimi moarte și groapă;
Nicoară pentru Români
Primi fieră și la mâni
Prietenii l'au lăsat,
Si credința ș'or călcat⁴⁾.
Nicoară fie lăudat
De Români din Banat
Cât Români vor trăi
Numele i'or pomeni.

R. S. MOLIN

³⁾ R. S. Molin. Afurisirea lui Moisi Nicoară. Trei documente asupra luptelor bisericesti în Banat.

⁴⁾ P. Iorgovici, avocat și literat, s'a născut la 1764 în satul Vărădia jud. Caraș. A studiat la Pojon, Pesta, Viena, Roma. A fost doi ani la Paris și Londra. A stat mulți ani în temniță, acuzat de sârbii. La 1808 scapă și ia parte la mișcările lui Moisi Nicoară. Moare otrăvit.

Cale ferată în Valea Timocului.

Secretarul General al Ministerului de Comunicație (Inginerul Milencovici) din Belgrad, a făcut în 25 Decembrie a. trecut la Societatea Timocenilor și Crainenilor Universitari o comunicare în chestia legăturii teritoriului Timocului (și Craînei) prin calea ferată, cu restul țării. Cluj

Această chestiune interesându-ne și pe noi din punct de vedere economic și național, o comunicăm cititorilor noștri, întrucât există și un contract între guvernul nostru și cel sârb, în vederea construirii în comun a unui pod peste Dunăre la Prahova (7-8 Km. în sus de Gruia) și a unei linii ferate până la Craiova.

Încă în 1896 se hotărâse construirea unei linii ferate transbalcanice, care să lege Serbia prin Niș-Kneajevaț-Zajecear-Negotin-Prahova cu România și Rusia; iar la sud de la Niș să iese prin Albania la Marea Adriatică. În vederea îndeplinirii acestui proiect Serbia a încheiat o convenție cu România, ca până în 1912 să se construiască liniile ferate până la Dunăre, rămânând ca îndată să se înceapă construirea podului peste Dunăre la Prahova, pe cheltuiala ambelor state.

România avea să facă linia ferată Craiova-Prahova (ceva mai sus de Gruia). Serbia a și terminat, în 1912, linia ferată până la Negotin. România nu s'a executat conform contractului.

Izbucnind războiul balcanic, apoi cel european, și prin delimitarea statului albanez, pe care sârbii îl credeau - cel puțin partea Albaniei pe unde avea să treacă linia ferată transbalcanică - ca făcând parte din Velica Sârbia, pentru statul S. H. S. se impune schimbarea direcției de la Cosovo prin Scutari la Bari pe Marea Adriatică. În așa fel transportul va fi asigurat contra ori cărei influențe străine. O altă esire mai are linia transbalcanică la Salonic, prin Niș.

Un alt proiect, care trebuie executat cât mai curând, este linia ferată

Belgrad-Pojarevaț (deja în circulație)-Negotin-Prahovo, tot cu trasament normal. Construirea ei este de o importanță foarte mare, deoarece ar trece prin regiuni fertile și bogate în minereuri, dar neexploatate, din pricina lipsei de linii ferate. Ea ar mai face parte din linia Bordeaux-Lion-Milano-Triest-Liubleana-Zagreb-Belgrad-București-Odesa. Tot transitul pe o distanță de 900 Km. Belgrad-Pojarovaț-Negotin Prahovo s'ar face prin S. H. S.

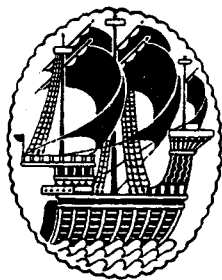
Față de acest proiect al sărbilor, România a căutat să determine statul S. H. S., să renunțe la convenția pentru construirea podului la Prahova (adecă la linia transbalcanică) și să se construiască un pod la Baziaș, pentru ca trenurile internaționale să treacă prin Timișoara spre București.

Pentru noi, din punct de vedere național și economic, linia transbalcanică este tot așa de importantă. România însă ar putea să concureze linia sârbească, dacă ar construi linia ferată dealungul Dunării dela Turnu Severin-Craiova-București. Pentru statul S. H. S. construirea liniei ferate amintite, prezintă, din pricina terenului, o greutate financiară mare (444 milioane dinari), deaceea el face apel la județele interesate să contribuie cu sume importante.

O linie ferată îngustă Zaiecear-Dubravața (la Dunăre) e în lucru și va fi terminată în anul 1939. Va costa cca. 50 milioane dinari, și are menirea de a transporta cărbuni și bogății minerale direct la Dunăre, ca să ocolească gerdapul, care pretinde taxe mari și să-și creeze debușeu pentru cărbuni în Banat.

Alte linii secundare în proiect sunt de la linia principală către Doni Milanovaț și către Gradiște, porturi situate la Dunăre.

U. TIMOCEANU. ✓

Studii asupra folclorului bănăţean

I.

FILOSOFIA POPULARĂ

A). Viaţa.

Din multiplele vicisitudini ale vieţii noastre terestre, începând dela leagăn până la marginea negrului mormânt, unde aşteaptă bulgării să-1 închidă pe efemerul om în cutele mute ale pământului – voiu urmări câteva criterii ale filosofiei populare, cum şi încotro se dilată, se alintă şi încotro gravitează ea. Voiu urmări acele momente psihologice ale sufletului popular, cari se reflectă din însăşi literatura poporului, din sufletul profund în toate manifestările lui.

Viaţa pastorală şi implicate cea agricolă în largul naturii, care îl pre-dispune şi îl mână pe individ în valurile energiei pentru conservare şi perpetuare, e însăşi o rezultată a principiului fiziologic, din moment ce orice entitate urcă scara ei dela bucurie la durere, dela bine la rău, trecând prin acele peripeţii inerente vieţii, în cari sufletul e o efigie bine determinată, generatoarea tuturor acţiunilor şi manifestărilor.

Literatura populară bănăţeană oferă în profunzimea ei acele criterii, cari nu se disting cumva cu totul de etica generală a ţărănimii noastre, ci ni prezintă câteva fenomene interesante, cari merită o scrutare asupra orientării fanteziei populare.

* * *

Sub viaţă înţelege fantezia populară largul pământ ca spaţiu, pe care îl consideră o ereditate a divinităţii sub oblăduirea umană vremelnică,

omenirea însăși fiind o fărâma a divinității, dată acestei planete pentru a o stăpâni în numele ei. Concretizarea pământului în tot ce există ca materie pe el și în el, e o nuanță a spectrului rațiunii populare, sunt bunătățile terestre, ce-i servesc individului parte pentru a râvni după ele, parte pentru a le conserva sub formula etică numită „viață“. Altă nuanță pentru definiția vieții sunt manifestările atât de varii ale rațiunii precum și ale sufletului – pentru a deslega vicisitudinile și contrastele abstracte, adică forțele egocentrice dela suflet la suflet, dela mediu la mediu. Fazele copilăriei, ale pubertății și maturității își au în poezia lirică cel mai adânc izvor de contemplare și creațiune. Viața însăși e o „lume albă“, adecvată vigoarei entității. Deasemenea poezia epică, cu toate momentele ei miraculoase de cauze și efecte, denotă aceeași vigoare pentru anumite faze ale vieții. Nu sunt baladele, după tehnica puternicului element liric și epic, într'adevăr chiar „cântece bătrânești“, pentru că bătrânii le-ar fi contemplat și versificat, ci ele au intrat în ansamblul literaturii populare, fiindcă tineri și bătrâni le-au privit de un bun comun – din moment ce sufletul își păstrează suportul propriu „vecinic tânăr și ferice“ până la despărțirea lui de trupul gârbov sau debil. Tot acestor faze (amintite mai sus) li aparțin strigăturile la joc, colindele, ovațiile la nuntă, muzica populară etc.

Pământul e obläduiit de omenire ca o forță divină, asupra căreia planează alte forțe divine superioare: cerul cu toate constelațiile cerești. Corpul ce dă lumina cea mai puternică are prioritatea apoteozării. Astfel e soarele în fruntea tuturor, însăși lumina lui e simbolul cel mai vădit al „vieții“. Această viață, după concepția poporului, e destinată primului scop, adică bucuriei, fericirii – supusă deci aceluiaș principiu fiziologic ca și celelalte viețuitoare. Din invălmășeala instinctelor în diferitele acuități și asperități ale vieții a rezultat și negațiunea vieții sub formula „pământul e iad, valea plângerii etc.“ cum s'ar putea vedea din multe poezii populare, spre exemplu:

„Ardă-te-ar focu pământ,
Să te faci tot praf și vânt“.

În formula negațiunii s'au strecurat și criterii religioase, care îl consideră pe pământ nevrednic de a-l ridica pe om până la adevărata fericire.

Între alte corpuri cerești, al doilea după soare e luna. Tot din cauza luminii e și dânsa un simbol pentru fantezia exuberantă a poporului. În întuneric, care e un simbol al răului, e luna unicul corp, care își aruncă ploaia de raze aurii pământului scufundat în besnă. Fantezia, ce se alintă în lumina ei, i-a găsit un loc sublim alătura de soare în literatura populară. Soră bună cu soarele, astfel apoteozată, apare ea cu fața zîmbitoare, veselă, căci cine n'a auzit de:

„Soarele și luna
I-au ținut cununa“ etc.

Poporul a contemplat-o ca și pe soare după acelaș criteriu al luminii; mai puțin în sens negativ – adică contrar formulei fiziologice.

Materia planetară a pământului, care îi dă acestuia seva, exuberanța și perpetuarea după anotimpuri, îi dă și fanteziei populare tot avântul de a se ridica deasupra concepției egocentrice și de a se implânta în infinit

mărginindu-se la un paralelism contemplativ, că „orice dincolo de viață“ e aproape în întregime „ca aci pe pământ“, o metafizică populară concentrică, care exclude analiza corpurilor din punct de vedere fiziologic. Acest exclusivism nu concepe altă orânduire cosmogonică decât în sensul celor amintite mai sus, că viața e de aceeași spectrală pe toate corpurile, cari le-au îndrăgît pe acest pământ pentru splendoarea lui sub toate aspectele. Aceleași fenomene și elemente ale filosofiei populare s'au infiltrat și în celelalte straturi ale literaturii culte și au predispus-o spre evoluționism.

Aceste fenomene ale vieții rustice, în largul naturii, i-au imprimat omului o viață scăldată în culorile intense ale naturii, în lumina alburie-azurie a soarelui și a cerului, în miresmele nebănuite ale răzoarelor și lunecilor, în leagănul poeziei - în contrast cu purpurul unui apus de soare, cenușul unui amurg, cerul presărat cu atâta pulbere aurie de stele, lumea diafană a unui răsărit de lună, imperiul liniștei și al contemplării în infinitul infinitului... zic, aceste contraste i-au oferit omului acel caleidoscop al vieții umane, pline de poezia bucuriei și a fericirii, dovadă că poezia populară lirică i-a dat acesteia cele mai sublime accente de artă și vigoare. Cari acorduri, dacă nu acestea, au pus-o viața drept în oglinda ei, așa cum e. așa cum se manifestă ea la poporul nostru diametral și integral!

Oare câtă poezie cuprind aceste patru versurile, ca:

„Dragi îmi sunt fetițele
Când infund pădurile
Și 'nverzesc cărările
Și 'nfloresc câmpiile“.

Sau cu ce se poate substitui acest foc sacru „viața“, după concepția poporului nostru, când ea, focul sacru s'a stins în trupul uman cu ultima scânteie! În cari alte poezii din literatura populară a altor popoare vom găsi acea plasticitate și exuberanță a sufletului popular, cum se află la noi asupra concepției vieții! Cari doine pot să exprime mai sublim aceste accente puternice, savoarea unei vieți dornice de „viață“! Căci în toate am afla, aceea ce trebuie să aflăm; astfel și în următoarele:

„Cucule pasăre mică,
Zboară 'n codru fără frică,
Tu să mergi pe sus zburând,
Eu să merg pe jos plângând,
Că jalnică-i inima mea
Că mi-o trecut viața“.

LUCIAN COSTIN

Reșița de astăzi

Reșița, acest formidabil centru montanistic și de grea industrie, sub nouri groși de fum și într'un perpetu sgomot ritmic de mari uzine, - e cel mai frecvent punct de atracție pentru curioși, interesați și turiști, și zi de zi sporește numărul acelor, cari atrași fiind de cele ce pot vedea aci, caută să viziteze Reșița și minunatele ei împrejurimi. Cu acest punct de atracție, Banatul câștigă cât nu se poate de mult. Indolenții în materie de geografie, (mulți și printre politiciani, interesați la Reșița, vor explora, vrând-nevrând harta României-Mari, spre a găsi colțișorul unde a plămădiat marele Autor un subsol dătător de bogății.

Reșița, formând o dată de neprețuită valoare adusă Țării-Mame, de către frumosul Banat, a devenit obiectul și unor pasionate discuții publice, în parlament, în presă și la întruniri. Cu toate acestea, Reșița, cu comorile ei naturale și cu instalațiile de mare utilaj industrial, a rămas necunoscută, în bună parte, marelui public românesc. Scriitorul acestor rânduri, a încercat printr'o Monografie *) să filmeze și pentru cei ce nu pot veni aci, grandioasele uzine și domeniul Reșița.

Și n'ar trebui uitat indiciul, fixat de istorie, că la baza înființării Uzinelor Reșița, în secolii trecuți (1757), Românii și numai Românii au stat. Aceștia, - vre-o 20-30 familii, - erau *olteni* colonizați, numiți de bănățeni „bufeni“ erau cărbunari, cari ardeau cărbuni de lemn, pentru furnalele dela Bocșa, trecând apoi la Reșița, odată cu întinderea teritorului în exploatare. Deci oltenii și cu bănățenii din Valea Bârzavei, au fost primii pionieri, primii muncitori, primii salahori de pietre fundamentale ale marelui Moloh, mâncător de fier de astăzi. Tot ei au fost furnizorii aurului emigrat în saffe-urile sigure dela Budapesta, Viena, Paris, Bruxelles, sediul marilor acționari de odinioară. Din urmașii cărbunarilor olteni de altădată, se mai găsesc și și astăzi familii „bufene“, cu nume ce întâlnim prin Gorj și Dolj: Jianu,

*) Monografia Reșiței. Ediția I și II (1927).

Baltezeanu, Pocreanu, etc. Dar „bufenii“ au trebuit să treacă prin filiația timpului Imigrați- aduși cu plan interesat, - din Austria (Steiermark, părțile dela Ausee), impestritează și ajung în curând elemente de seamă în colonia Reșiței.

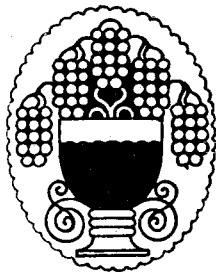
Astăzi, Reșița e populată în majoritate de urmașii celor dela Steiermark. Românul este elementul de umplutură, bun la focul pururea incins al furnalelor, fiindcă vechea administrație a Reșiței, avea și ciudatul privilegiu de a tăia și frige în această regiune, prin sistemul colonizărilor, după un codice special, care îndreptătea uzinele Reșița să admită plasamentul pe teritoriul (pământul) dat de Stat, numai a persoanelor agreeate, reglementând dreptul de licență al negustorilor, micilor meseriași, profesioniști, etc. Un fel de Stat în Stat.

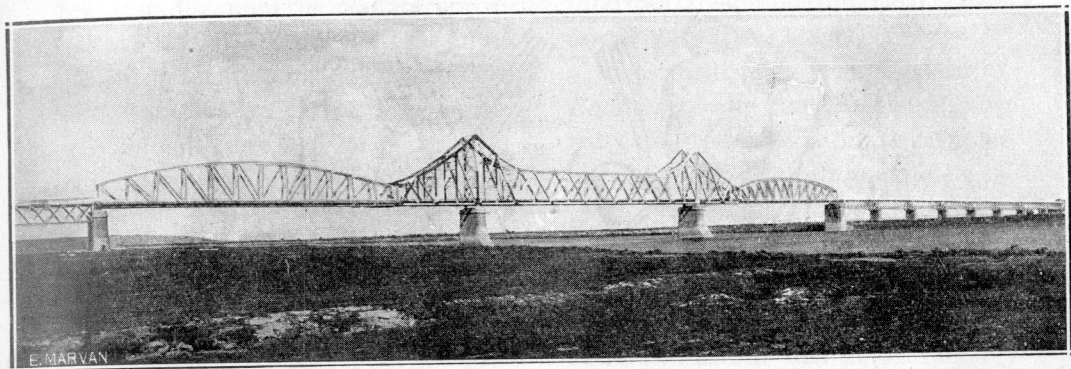
Recunoaștem, că în Reșița de astăzi, s'au schimbat multe. Avem o nouă fabrică de locomotive, creațiune națională, excelentă fabrică de poduri, și o destilerie utilă. În împrejurimile poetice, totul pulsează: trec zgomotos trenuri încărcate cu minereuri, iar de sus dela munte prin canaluri, cu forța vie a apei, plutesc în spre vale, stejari bătrâni, contimporanii cărbunariilor olteni, ducând și apa în căderi cu energia necesară pentru electricitate, nervul Reșiței moderne.

Dar Reșița din România-Mare, este pusă în fața probemelor analoge, cari nu trebuie să sufere întârziere. Să învățăm din planurile altora. Și să nu uităm, că Reșița e în bătaia oricărui tun așezat pe frontiera apropiată.

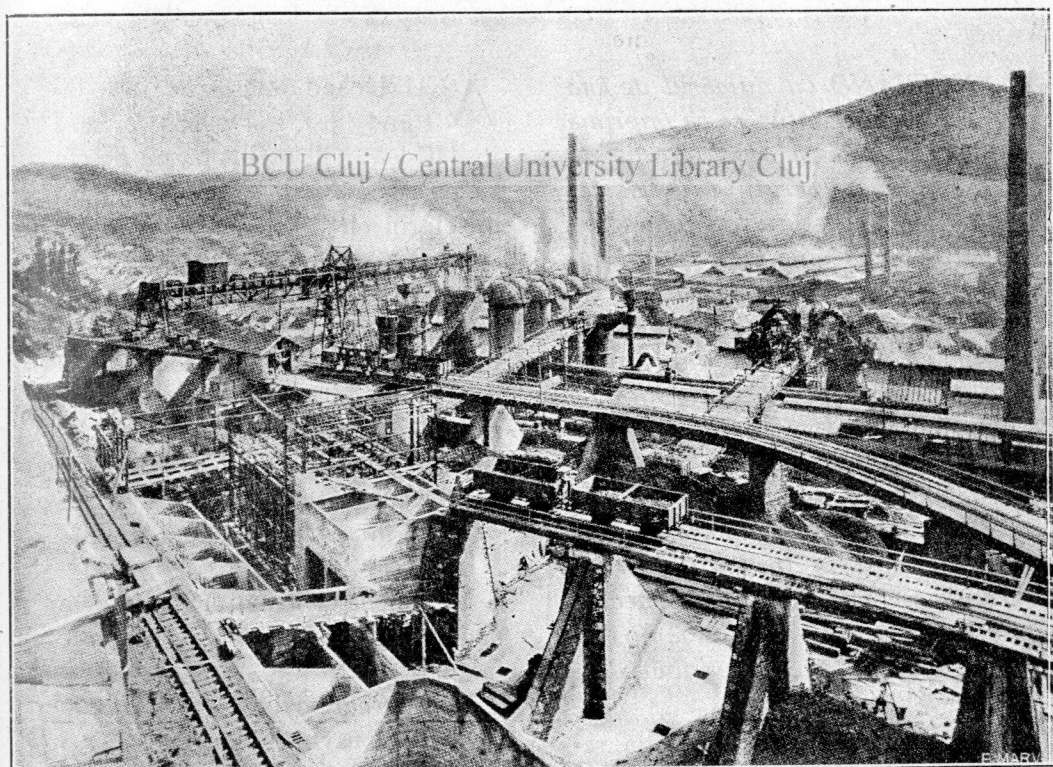
GHEORGHE MOLIN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

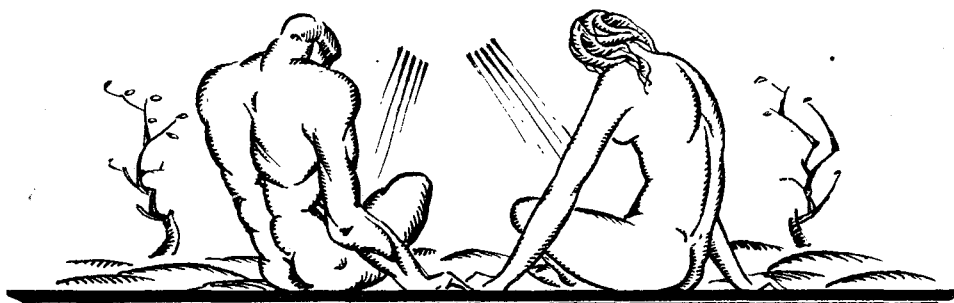

PODUL BORCEA DELA FETEȘTI, CONȘTRUCȚIA UZINELOR REȘIȚA.

VEDEREA PARȚIALĂ A UZINELOR REȘIȚA.

Insemnări.

INCEPÂND cu numărul de față revista „Banatul“, se va imprima în Craiova, la Marele Institut de arte grafice „Scrisul Românesc“, care îl are ca director tehnic pe tânărul bănăţean Virgil Molin, un mare meşter al artei grafice.

Cauza imprimării la Craiova este lipsa în Timişoara a unui mare institut românesc de arte grafice care să tipărească revista în condiţii europene şi pe un preţ convenabil. Scumpetea tiparului din oraşele bănăţene, ne-au forţat să căutăm adăpost la Institutul „Scrisul Românesc“, care (nu) face speculă din slova tipărită, dinpotrioa ni-s'au făcut toate înlesnirile posibile.

*

REDACŢIA şi Administraţia revistei rămâne, şi pe mai departe, în Timişoara, Piaţa Unirii, 6.

ACUM când revista noastră, biruind lipsuri şi nepăsare intră în al III-lea an de existenţă, nu putem să nu ne aducem aminte de intermeiectorul ei: d-l Sim. Sam. Moldovan. Om de o modestie dusă până la uitare de sine, de o cultură întinsă, de un entuziasm liniştit şi statornic, d-l Sim. Sam. Moldovan a dat Banatului românesc de după războiu, prima revistă românească. Cu ban rupt dela gură, c'o dărnicie de măreţie antică.

După un an şi jumătate, revista a trecut în alte mâni.

La temelia ei a stăruit râvna de a da Banatului românesc o revistă de mare ţinută.

Il asigurăm pe d-l S. S. Moldovan că această râvnă stăruie întreagă şi în gândul noului conducător.

*

ÎN unul din numerile noastre apropiate vom începe publicarea unui roman, datorit distinsului nostru colaborator *Mihai Gaspar*, a cărui activitate literară este urmărită, de publicul bănăţean, cu un viu interes.

*

ÎN Cehoslovacia se face o întinsă propagandă pentru cunoaşterea popoarelor vecine.

Institutul Ceho-român din Praga a organizat de curând un ciclu de conferinţe despre arta românească. Între savanţii români invitaţi să ţină conferinţe în oraşele cehoslovace a fost şi colaboratorul nostru, d=I *Coriolan Petranu*, profesor de istoria artelor la Universitatea din Cluj.

Conferinţele d=Iui Coriolan Petranu au fost urmărite cu un viu interes de către intelectualii şi savanţii cehoslovaci.

*

D=L D=r. Ioachim Miloia, absolvent al facultăţii de litere şi filosofie, al Academiei de arte frumoase şi al şcolii speciale de istoria artelor din Roma, a fost numit director al Muzeului Bănăţan din Timişoara.

Insfârşit, un om la locul lui!

Il aşteptăm pe d=I I. Miloia, cu toată încrederea, la muncă!

*

ZIARUL „*America*” din Cleveland, oraş de largă pulsaţie de viaţă românească, publică, şi pe anul de faţă, un bogat şi interesant calendar.

E una din multele fapte bune pe cari le face ziarul „America” pentru

întărirea conştiinţei româneşti la fraţii noştri de peste Ocean.

Redactorul calendarului este d=I *I. Bănăţanu*, unul dintre bănăţenii noştri care, în America, luptă cu toată energia pentru cauza românească.

*

D=NII: inspector şcolar I. Petrovici şi inginer Ştefan Ardeleanu din Timişoara, au fost numiţi de către Ministerul Instrucţiei membri în comisia mixtă româno-jugoslavă însărcinată cu schimbul de arhive, documente, material cartografic, etc.

Această comise mixtă se va ocupa şi cu problemele şcolare privind cele două ţări.

*

L A Propunerea d=Iui profesor universitar Traian Lalescu, „Asociaţia Culturală din Banat” a luat iniţiativa ridicării la Caransebeş a unui monument al Regelui Ferdinand I. Monumentul se va ridica pe locul unde a fost acela al împăratului Francisc Iosif.

*

A SOCIAŢIA Culturală din Banat a publicat concurs pentru trei premii, numite „Premiile Traian Lalescu”, pentru cele mai bune monografii bănăţene. Premiile sunt de 5.000, 3.000 şi 2.000 lei. Concurenţii vor trimite manuscrisele pe adresa „Asociaţia Cult. din Banat”, Bucureşti, strada Doamnei No. 7/I, sau pe adresa secţiei Timişoara, strada Timotei Cipariu No. 7.

*

ÎN 5 Februarie, echipele de propagandă ale „Asociației Culturale din Banat” au vizitat comunele Topolovățul-Mare, Remetea și Ianova din județul Timiș-Torontal. Au luat parte: subprefectul județului, d-1 Valeriu Boleanțu, d-r. Virgil Popovici, d-r. Atanasie Popovici, d-na Maria Popovici, ing. Murgu, ing. Adrian Suci, Ștefan Vulpe, profesor Pan etc. etc.

S'A înființat la Lugoj o școală de arte și meserii. I se simțea adânc lipsa. Director al noii școli a fost numit un tânăr și harnic inginer bănățean, d-1 Ștefan Ardeleanu, secretarul secției Timiș-Torontal a „Asociației Culturale din Banat”.

Inginerul Ștefan Ardeleanu este om nou pentru vremurile noi. Enthusiast, tenace, harnic. De-un optimism viguros, nici o piedecă nu-l descurajează.

Prezența d-sale în fruntea școlii de arte și meserii din Lugoj, e o garanție de muncă rodnică și de izbândă.

ABONAȚII noștri cari au întârziat cu achitarea abonamentului pe anul 1927, sun rugați să-l trimită, fără întârziere, pe adresa Administrației, în Timișoara, Piața Unirii N-rul 6.

A APĂRUT

„Colecția Manuscriptum”

O colecție fără precedent în editura românească. O serie restrânsă de broșuri de lux, editate de D-nul Petre Cătunaru și sub îngrijirea artistică a poetului Ion Minulescu. Deocamdată au apărut trei broșuri cu manuscrisele d-lor: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Ion Minulescu. Treptat-treptat vor apare în această colecție manuscrisele tuturor scriitorilor noștri din cei mai reprezentativi. Fiecare broșură cuprinde un desen al scriitorului - operă a unui pictor cu reputație, manuscrisul și o notă biografică.

Manuscrisele sunt reproduse după ultimele procedee ale artei grafice. Din fiecare broșură au apărut 10 exemplare pe hârtie Japon cu prețul de lei 1000, exemplarul; 20 exemplare pe hârtie de Olanda a 500 lei exemplarul și 1470 exemplare pe hârtie velină cu preț de 120 lei exemplarul. Exemplarele sunt numerotate. Clișeele se distrug. Ediția rămâne definitivă și unică.

Iubitorii de literatură și amatorii de lucruri rare sunt invitați să-și rețină din vreme exemplarele dorite.

Exemplarele a 120 lei se pot procura în București numai dela librăriile principale.

Exemplarele pe hârtie Japon și de Olanda nu sunt puse în comerț. Pentru acestea vă rugăm a vă adresa direct editorului Domnul Petre Cătunaru, Str. Haga, 7, (Parcul Bonaparte). Persoanele din provincie, de asemenea sunt rugate a se adresa D-lui Petre Cătunaru, trimițând costul exemplarelor dorite, expediinduli-se apoi recomandat, fără întârziere.

INVITARE

Banca „Pallas” și Societate Comercială pe Acțiuni invită pe acționarii săi la a VI-a adunare generală

care va avea loc în 18 Februarie 1928 la ora 5 p. m. în sala de ședință a institutului.

ORDINEA DE ZI:

1. Raportul Direcțiunii și a Comisiunii de Supraveghere, precum și prezentarea bilanțului.
2. Decizie în privința distribuirii profitului net și acordarea descărcării.
3. Alegerea Consiliului de Administrație conform §-lui 22 din statute.

4. Alegerea Comisiunii de Supraveghere conform §-lui 30 din statute.

5. Fixarea onorariului Comisiunii de Supraveghere.

6. Eventuale propuneri.

DIRECȚIUNEA

Timișoara, la 8 Februarie 1928

Acționarii, cari doresc să se prezinte la Adunarea Generală, sunt rugați ca în baza §-lui 11 din statute, să depună acțiunile lor cel mai târziu până la 15 Februarie la cassiera institutului Timișoara. Fiecare acție îndreptățește la un vot.

Conform art. 18 din statute, numai acele propuneri se pot debate la Adunarea Generală, care au fost comunicate direc. cu 3 zile înaintea termenului fixat al adunării.

ACTIVA

Contul Bilanț la 31 Decembrie 1927

PASIVA

Casa în numerar	2.408.992,16		Capital social	5.000.000	—
Disponibil la Bănci	898.388,72	3.307.380 88	Fond de rezervă	1.350.000, —	
Cambii scontate		20.702.517 38	Fond pen. cr. duș.	300.000,—*)	1.650.000
Efecte proprii		82.850 —	Depuneri spre fructificare pe livr. și în cont-curent		18.568.226 56
Debitori în cont-curent		7.746.891 73	Creditorii		3.590.000 —
Mobiliar		1 —	Reescompte la Banca Naț. a Rom.		1.000.000 —
			Posturi transitorii		867.285 15
			Beneficiu:		
			Reprtat din anul 1926	111.853,15	
			Benef. net în a.1927	1.052.276,13	1.164.129 28
		31.839.640 99			31.839.640 99

*) În cazul când se primește propunerea direcțiunii se urcă la Lei 2.000.000

DEBIT

Contul Profit și Pierderi la 31 Decembrie 1927

CREDIT

Salare, bani de cvartier, chelt. de administrație, porto, chirie etc.	1.077.250	05	Profit reportat din anul 1926	111.853	25
Imposite	190.699	—	Venit net la dobânzi și comisioane	2.320.225	08
Beneficiu:					
Reportat din anul 1926	111.853,25				
Benef. net în anul 1927	1.052.276,03	28			
		2.432.078 33			2.432.078 33

Timișoara, la 31 Decembrie 1927

Pentru contabilitate:
Const. Ardeleanu m. p.
expert-contabil.

DIRECȚIUNEA:

Dir. Octavian Putici m. p. președinte, Rudolf R. Deutsch m. p. subpreședinte, Rudolf Merő m. p. director executiv, Dr. Francisc Csendes m. p. director executiv, Iuliu Aczél m. p., Dr. Anton Bogdan m. p. Constantin Bursan m. p., Anton Berlescu m. p., Livius Faur m. p., Stan Ghitzescu m. p., Dr. Cornel Groșorean m. p., Ferdinand Groszmann m. p., Adolf Friedmann m. p., Zoltan Lusztig. m. p., Dr. Victor Mercea m. p., Iuliu Merő m. p., Dr. Mihai Spăriosu m. p.

EXAMINAT ȘI APROBAT DE CĂTRE COMISIUNEA DE SUPRAVEGHERE:

Dr. Oscar Aczél m. p. președinte, Alexandru Buibas m. p., Dumitru Livezeanu m. p., Constantin Ardelean m. p., expert contabil.

Invitare la adunarea generală ordinară a XXI-a A Băncii Timișoarei și Societate Comercială pe Acțiuni

care se va ține în ziua de 17 Martie 1928, ora 11 și jumătate în sala de ședință a institutului.

ORDINE A D E Z I:

1. Raportul Consiliului de administrație și Consiliului de supraveghere, prezentarea conturilor de fine de ani și aducerea hotărârilor relative.

2. Deciziunea cu privire la distribuirea profitului net și descărcarea de gestiune a consiliului de administrație și a consiliului de supraveghere.

3. Propunerea și deciziunea asupra fixării onorariului censorilor.

4. Alegerea consiliului de administrație.

5. Alegerea consiliului de supraveghere.

6. Modificarea statutelor.

7. Eventuale propuneri potrivit §-ului 25 din statute.

Toți acei acționari, cari doresc a participa la adunarea generală sunt rugați ca în conformitate cu § 22 din statute să-și depoziteze acțiunile lor împreună cu cupoanele până cel mai târziu la 12 Martie 1928 în Timișoara la Banca Timișoarei și Societate Comercială pe Acțiuni, sau în București la Banca Marmoros, Blank & Co. S. A. Fiecare 5 bucăți acțiuni depozitate dau drept la un vot.

ACTIV Bilanț încheiat la 31 Decembrie 1927 PASIV

Numerar și valute străine	50.831.936	96	Capital propriu			
Disponibil la Banca Naț.	25.537.420	70	Capital social	50.000.000	—	
Portofoliu	234.832.203	45	Rezerve*)	68.500.000	—	
Reescont la B-ca Naț. a R.	28.333.312	—	Rez. p. cr. dub. 6.483.000.			
Cambii escontate în v. st.			Dotat. pe a. c. 3.517.000.	10.000.000	—	128.500.000
Palatul instit. (Casa Băn.)			Fondul iub. „Sigis. Szana”			1.000.000
Case și imobile sucursale			pentru ajutorarea funcț.			2.928.460
în Lugoj, Reșița și C.M.			Fond de pensii			492.721.366
Efecte proprii			Depozite în cont-curent și			66.800.682
Acțiuni ale întreprinderilor			livrete de economie			3.768.800
industriale și afiliațiunilor	86.268.862	22	Creditori în valute străine			
Efectele fond. de pensiune	2.284.000	—	Creditori în reimbours . . .			
Avansuri pe efecte	10.710.225	28	Av. și garant. 97.426.458.			
Datorii ale întreprin. indus.			Incasări 34.873.917,44			
controlate de noi și alte			Cont transitoriu			14.152.013
creanțe cu acop. în conc-c.			Beneficiu			
Participațiuni	259.271.559	94	Report din 1926	2.545.660	61	
Debitori în reimbours . . .	10.600.000	—	Beneficiu net pe 1927 . . .	23.577.522	45	26.123.187
Av. și garant. 97.426.488						06
Incasări 34.873.917,44						
Inventar						
In centrale și 11 sucursale						
		1				
		735.994.510				735.994.510
		55				55

*) După primirea propunerii a direcțiunii se urcă la 71.000.000, — lei

DEBIT Contul de profit și pierdere încheiat la 31 Decembrie 1927 CREDIT

Salarii, cheltueli de voiaj și adm. impr., chirii, spese p. telefon telegrame	11.878.301	08	Beneficiu reportat din 1926			2.545.660	61
Contribuțiune la taxele de pensie a funcționarilor. . .	225.827	68	Dobânzi diverse			15.160.030	20
Impozite și taxe	3.349.112	25	Beneficiu la efecte proprii part. la într. cons. și suc.			16.993.268	75
Rezervă pentru creanțe du bioase (legea art. 32 b.) . .	3.517.000	—	Provizion și alte venituri			10.394.468	51
Beneficu							
Report din anul 1926	2.545.660	61					
Beneficiu net. pe 1927	23.577.526	45					
		45					
		45.093.428					45.093.428
		07					07

Timișoara, la 31 Decembrie 1927.

Pentru contabilitate: **Gusz ss.**
Subdirector.

D I R E C Ţ I U N E A:

Blank ss. vicepreședinte

Szana ss. director general

Br. Reichzky ss., Dr. Coste ss., Baron Csávossy ss., Dr. Dragonescu ss., Fleissig ss., Frankl ss., Hajts ss., Kimmel ss., Kunn ss., Mocionyi ss., Dr. Nicóra ss., Policrat ss., Seulescu ss., Soepke ss., Tabacovici ss., Uhrmann ss., Vălcovici ss., Vidrighin ss., White ss.

Revizuită și găsită conform cu Registrele CONSILIUL DE CENSORI:

Deutsch ss. Președinte, Bartos ss., Bejan ss., Bernstein ss., Dr. Chicoș ss., Crăclun ss., Dr. Gyöbrlo ss., Latter ss., Matetu ss. Somló ss.

→ BANATUL ←

REVISTĂ CULTURALĂ, SOCIALĂ, ECONOMICĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

TIMIȘOARA

PIAȚA UNIREI No. 6

Anul III, No. 1, Ianuarie 1928

ABONAMENTE:

Pe un an 360 lei

Pe jum. an 180 „

Exemplarul 30 „

Pentru instituții, autorități și
intreprinderi 720 lei

SCRISUL ROMÂNESC S. A.

. . CRAIOVA . .